

Areth Nessa

Enys Eusa ha'y Bretonek

Dr Ken George

Pennseythun Gernewek 2024

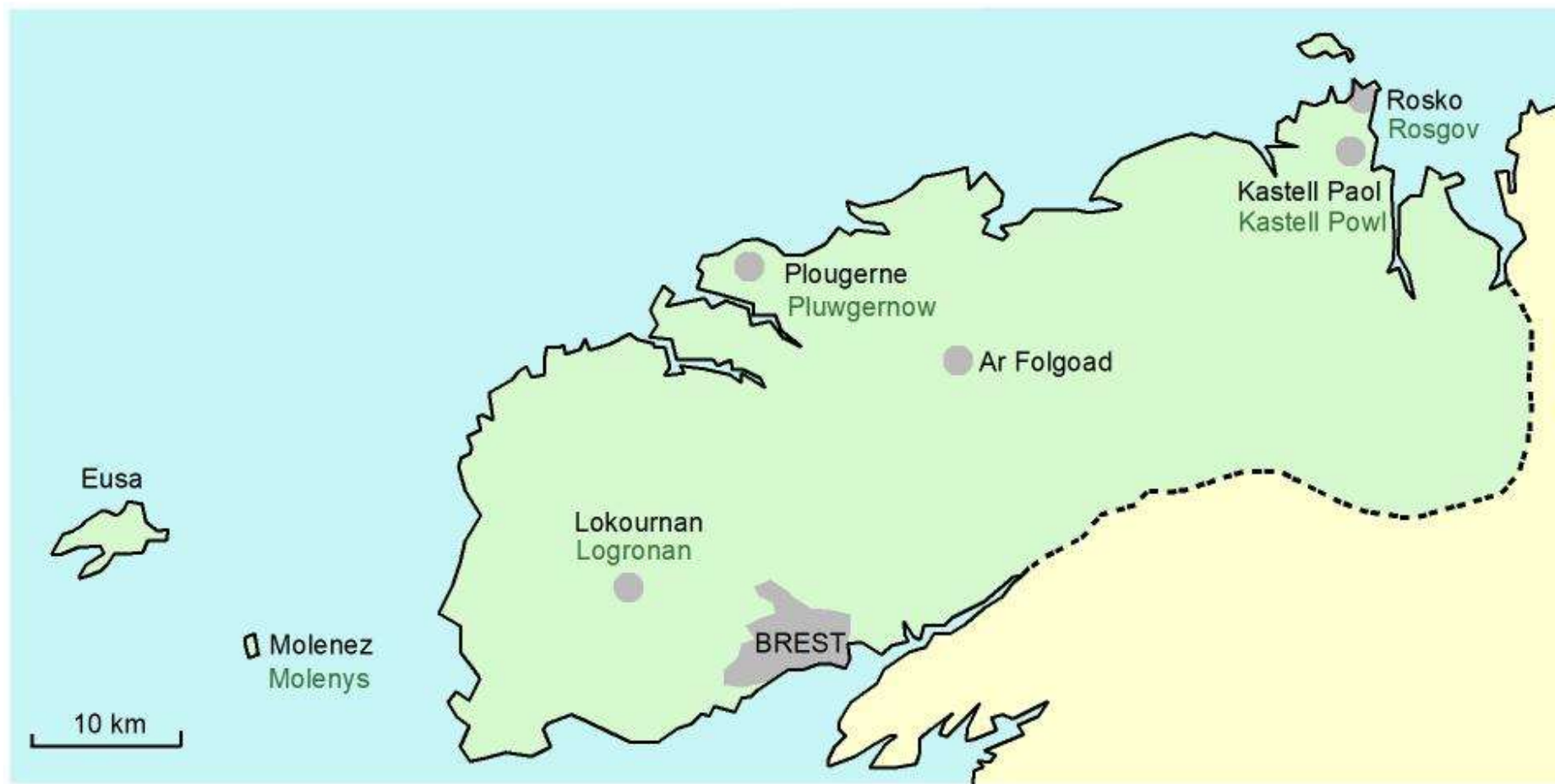
Mappa an Mor Bretonek

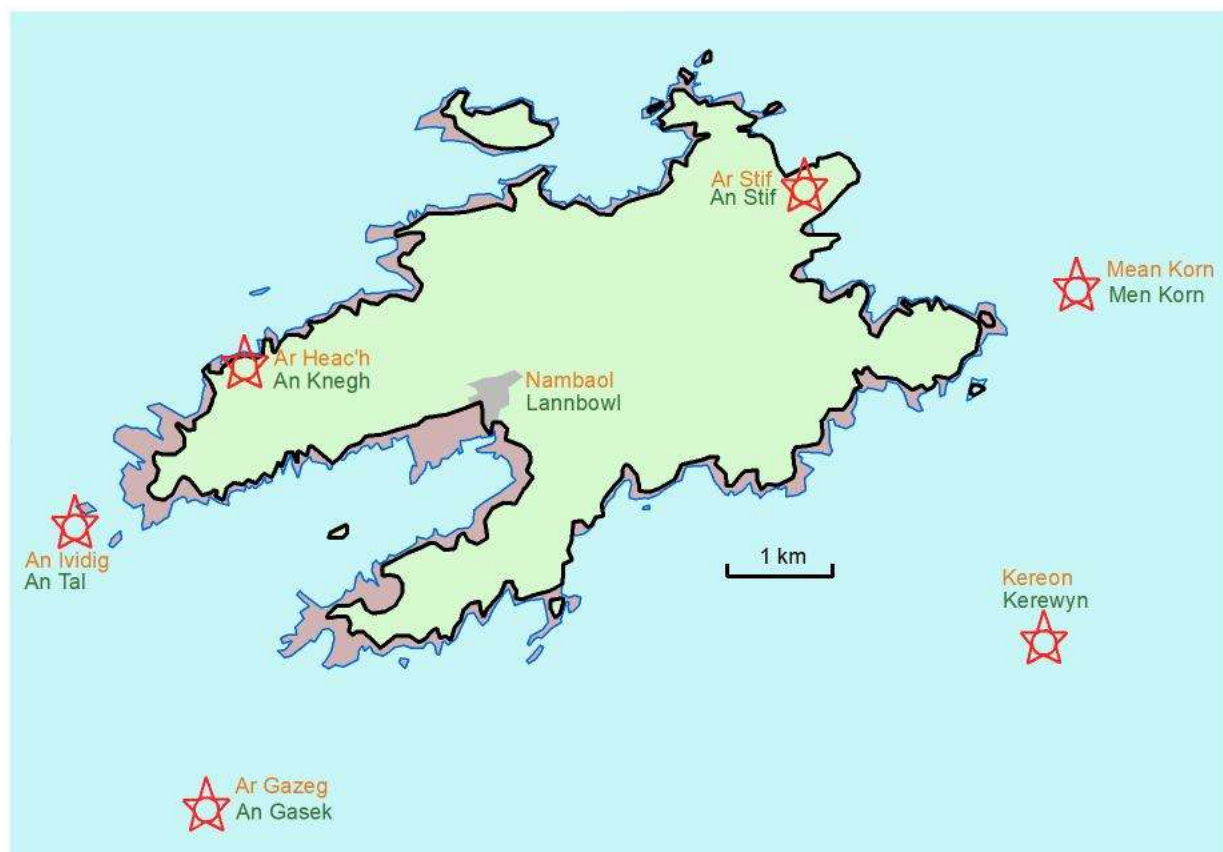
Mappa Breten Vyghan

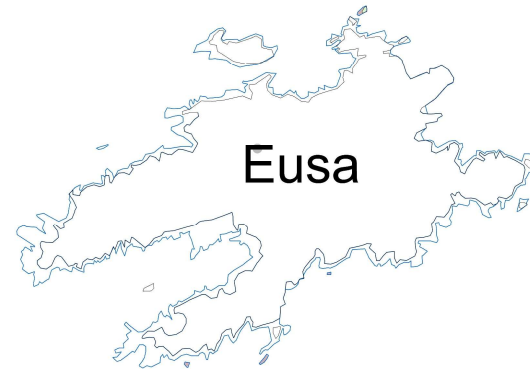
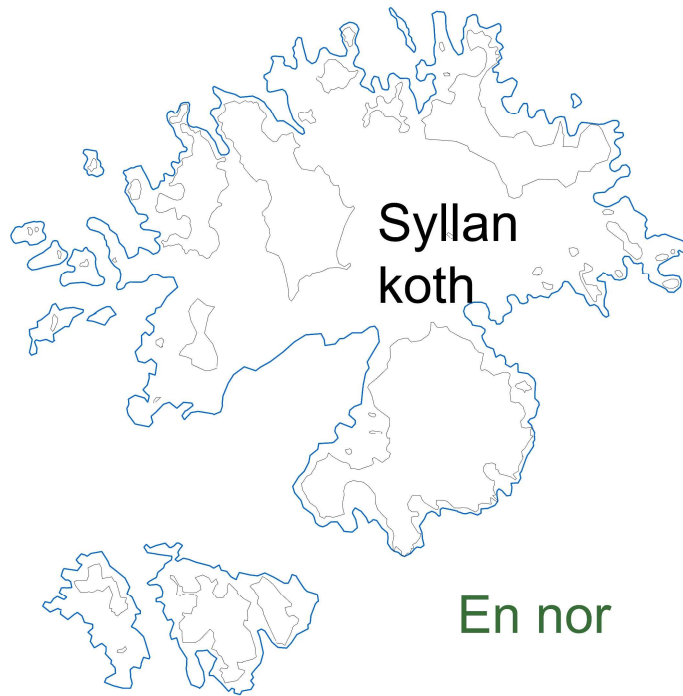
Mappa Bro Leon

Mappa Enys Eusa

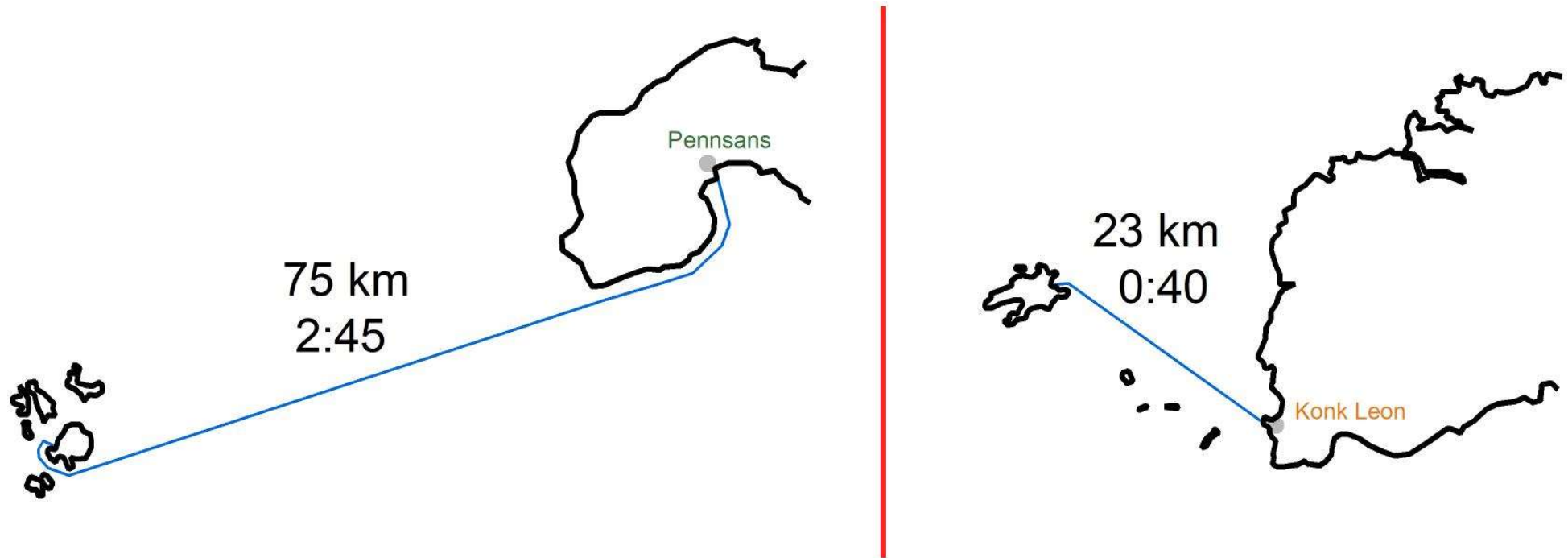

Eusa ha Syllan - dhe'n keth skeul

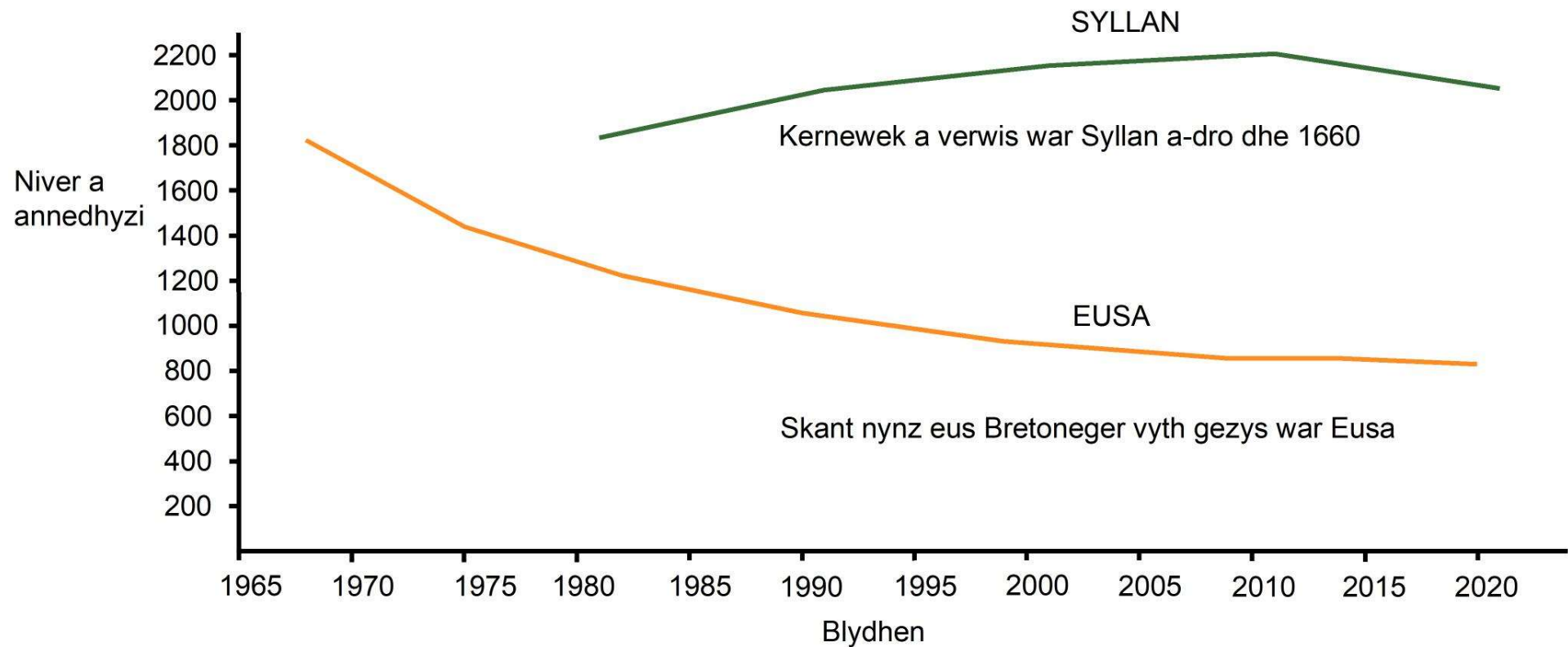

Ar 'ro

Eusa ha Syllan - an trumajys

Eusa ha Syllan - Poblans

Dyffransow bras yntra Bretonnek Eusa ha Bretonnek Leon (1)

- Yn Leonek, yma poeslev krev war an eyl-diwettha syllabenn.
- Yth yw an keth yn Bretonnek Treger ha Bretonnek Kerne.
- Yth yw an keth yn Kernewek ha Kembrek.
- Yn Gwenedek, yma poeslev krev war an diwettha syllabenn.
- Yn Bretonnek Eusa, yma poeslev gwann war an syllabenn finel.
- Dell hevel, poeslev war an diwettha syllabenn yw pur goth.

Dyffransow bras yntra Bretonek Eusa ha Bretonek Leon (2)

Yn Bretonek Eusa, an son [v] a fyll yn fenowgh

Fenten	Kernewek	Bretonek Leon	Bretonek Eusa
/b/	an vro	ar vro	ar 'ro
/m/	an vowes	ar vaouez	ar 'aouez
/m/	dhe vones dhe Vrest	da vont da Vrest	da 'ont da 'rest
/W/	dhe wertha	da werzha	da 'erzha
/W/	an gwiryonedh	ar wirionez	an 'irionez

Geryow an sonskrif, ha treylyans

Ha goudoret mat e oa ar bagoù?

O! N'oa ket, sur.

Ha neuze, distera ma teue an amzer
da fallaat e veze ranket tenna anezho
war ar sec'h, kwa.

Abalamour da se e c'helled chom er
goañv armet, muioc'h.

Abalamour da se ne c'helled ket kaout
bagoù bras peogwir tout ar re vras zo
bet aze, 'meus gwelet, a zo aet tout,
deuet d'ar c'hostez, ya.

Ha'n skathow, ens i goskeusys yn ta?

O! Nag ens, yn sur.

Hag ena, may to an gewer nebes dhe
wethhe yth o res aga thenna war an
sygh, ytho

Rakhenna y hyllis gortos ervys y'n
gwav, moy.

Rakhenna ny yllis kavos skathow bras
drefenn bos oll an re vras hag a vedha
ena, re welis, gyllys yn tien, devedhys
dhe'n tenewen, ea.

Henwyn tyller gans *ker-*

- An ger *ker* a dheu diworth Predennek **kagro-*.
- Y styr yw ‘trev yw krevhyz erbynn omsettyans’.
- Yn henwyn-tyller gans *ker-* + nessa elvenn,
nynz eus poes war *ker-*, hag y teu ha boz *Kar-*.
- Yn Bretonnek Eusa, y kevir *Kar-* ynwedh,
mez yn Bro Leon an henwyn a’s teves *Ker-*.
- Yn Kembrek, an elvenn yw skrifys *Caer-*.

Henwyn-tyller war Eusa hag yn Kernow

War vappa	Bretonek Eusa	War vappa	Kernewek
Kerveur	Ar Gareur	Carvear	Karveur
Kervian	Ar Garyan	Carvean	Karvian
Kernik	Ar C'hernik	Kernick	Kernik
Pen ar Pont	Penn ar Poun	Penpont, Penponds	Pennpons
Porz Guen	Porz Gwenn [-sk-]	Port Quin	Porthgwynn [-kw-]
Prat	Ar Prat	Praze	Praz

Geryow gans [-dr-]

Bretonek Leon	Bretonek Eusa	Kernnewek	Kembrek
gwerenn	gwedren	gwedrenn	gwydren
goro	godro	godra	godro
moereb	moedreb	modryp	modryp
here	hedre	Hedra	Hydref
laeron	laedron	ladron	lladron

Kemm friek (*nasal mutation*)

- Kepar hag yn Kernewek, yma kemm friek tanow yn Bretonnek Eusa.
- Rag ensampel, **dor** → **an nor**, gans styr dihaval (**daras**, **an aras**).
- Ynwedh yma **an nañvad** rag **an dhavas**, yn le **an dañvad** yn Bretonnek Leon; perthyn kov a Porth Navas yn Kernow.
- Mez rag an liesplek y kevir **deved**, avel Kernewek **deves**, yn le **deñved**; hemm yw koll an son friek.

Dydhyow an seythun

Bretonek Eusa	Bretonek Leon	Kernewek	Kembrek
	disul	dy' Sul	dydd Sul
dizlun	dilun	dy' Lun	dydd Lun
dizmeurzh	dimeurzh	dy' Meurth	dydd Mawrth
dizmerc'her	dimerc'her	dy' Mergher	dydd Mercher
	diriaou	dy' Yow	dydd Iau
	digwener	dy' Gwener	dydd Gwener
	disadorn	dy' Sadorn	dydd Sadwrn

Kemm vedhel a ga-, ge- gi-, gy-

- Yn Kernewek, an [g-] yw kellys: **gaver** → **y aver**.
- Yma omma argerdh: *esjo gabros- > /I ɣaβr-/ > /I χavɛr/ > **y aver**.
- Yma koll yn Kembrek ynwedh: **gafr** → **ei afr**.
- Yn Bretonnek Leon, an argerdh a hedhis gans [g-] > [ɣ-] > [χ-],
ow ri **gavr** → **e c'havr**.
- Y'n Kernewek Kres, ny vedha an kemm diskwedhys pup-pryz;
yn 26% a'n kasys, y feu skrifys <g->; hemm a yll boz [χ-].
- Mes yn Bretonnek Eusa, an [g-] yw kellys avel yn Kernewek,
r.e. **me a ell** yn le **me a c'hell** rag **my a yll** yn Kernewek

An gensonennow [θ] ha [ð] (*th* ha *dh*)

- Seulabryz yth eza an sonyow [θ] ha [ð] yn Bretonek;
y teuthons ha boz [z], mez war Eusa y feu hwath kevys [ð].

Kernewek	Kembrek	Bretonek Leon	Bretonek Eusa
dewdhek	deuddeg	daouzek	daoudhek
trydhek		trizek	tridhek
pymthek	pymtheg	pemzek	pymthek
ledhys	lladded-	lazhet	ladhet
diwedhes	diwedd-	diwezhat	diwedhat

Argerdh an elvenn Bredennek **-ākos*

- Yn ran vrassa a Vreten Vyghan Isel, y kevir **-ākos* > *-euc* > *-ek*.
- Yndella yth yw war Enys Eusa.
- Mes yn Bro Leon, an elvenn yw *-og*, r.e. *amezog* ‘*kentrevek*’.
- An furv *-euc* a gevir war vappa, r.e. *Saint-Brieuc* rag *S. Brieg*.
- Yn Kembrek, an elvenn yw *-og* ynwedh.
- Yn Kernewek, yth eza **-ākos* > *-uc, oc* > *-ek* > *-ak*;
war an mappa yma *-ock, -ick* hag *-ack*.

ha

	Kembrek	Bretonek Leon	Bretonek Eusa	Kernnewek
Lytherennans	a	ha	ha	ha
Dilevans?	x	x	√	√
Lavarenn	tad a mam	tad ha mamm	tad ha mamm	taz ha mamm
Leverians	['ta:d a 'mam]	['ta:d a 'mam]	['ta:t a 'mam]	['ta:s ha 'mam:]

Geryow divers

Kernewek	Kembrek	Bretonek Leon	Bretonek Eusa
dowrgi	dwrgi	dourgi	dourgon
dowrgeun	dwrgwn	dourgon	dourgoned
dedhwi (Nance <i>dedhwy</i>)	dodwi	dozvi	tezi
riw	rhiw	(ru = <i>rue</i>)	ru
re doemm [rɛ 'dɪm:]	rhy dwym ['rɪˈdʊɪm]	re domm ['reˈdɔm]	re domm [rɛˈdɔm]
kynyav	hydref	diskar-amzer	skub-delioù
dyski	dysgu	deski	diski

pored

- An ger *pored* a gevir war Eusa, mez nynz yw aswonnys yn Leon.
- Y styr yw ‘als’.
- Dell brederav, hemm yw an keth ger hag yw kevys yn Hengernewek, avel *poruit* (VC.760), lemmyn skrifys *paros*.
- An styr yn Kernewek yw ‘fos yntra diw stevell’.
- Devedhyans an ger yw Latin *parietem*.
- Kevys yw yn yethow erell: Kembrek *parwyd*, Spaynek *pared*, Frynkek *paroi*.

trug (1)

Truk, An Truk:

espace rocheux en baie de Lampaul et un des rares lieux de l'île où la pêche à pied peut se pratiquer

kerrek yn baya Lannbowl hag onan a'n leow
tanow y'n enys le may hyllir pyskessa
war droez

Trugach:

tout ce qu'on peut rapporter quand on va pêcher à marée descendante dans *An Truk*.

puptra a yllir kuntell pan er dhe byskessa
dhe'n **trig** y'n *Truk*.

Trugachañ:

moz war droez rag pyskessa y'n *Truk*.

trug (2)

- *diworth GM20:*

trig ['tri:g] *m.* low tide, position

[L: CLat *trîco-* (Fl.)] {S ?; F g: M *trvg* (BK29.80): L *trig*: D "trig-meat", i.e. shore-gathered shellfish: P Trigg Rocks: C OldB *tric*:}

- *diworth BK:*

BK29.79 me A thum Arluth war nvg /

BK29.80 nvm heth na nyl lanow na **trvg** /

Gorfenn

- Yn fenowgh, taves war enys yw kotha hy gnas ages war an tir bras.
- Yndella yth yw gans Bretonnek war Enys Eusa.
- Dihaval yw yn lies fordh diworth Bretonnek Bro Leon.
- Yma hevelepteryow yntra Bretonnek Eusa ha Kernewek.